

2. Журавлев А. П. Звук и смысл: кн. для внеклс. чтения учащихся ст. классов. — М.: Просвещение, 1991. — 160 с.
3. Костенко Л. В. Вибране. — К.: Дніпро, 1989. — 559 с.
4. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. — К.: ВЦ «Академія», 2006. — 752 с. — (Nota bene).
5. Рембо А. П'яний корабель. — К.: Дніпро, 1995. — 215 с.

Козут М.

Науковий керівник — доц. Парасін Н. А.

ЛЕКСИКА ЕМОЦІЙ: СЕМАНТИКО-СИНОНІМІЧНІ ВІДНОШЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ЛЮКО ДАШВАР «МАТИ ВСЕ»)

Роман Люко Дашвар «Мати все» можна віднести до творів наскрізь пронизаних емоціями, бо вона «пише неприкриту правду про жінок і чоловіків» [Дашвар, с. 3].

У сучасному мовознавстві існує чимало досліджень з лексики емоцій (Л. Бабенко, В. Шаховський, Ю. Прадід, В. Кононенко та інші), що, зрештою, привело до виокремлення емотиології в окрему науку, проте синтагматичні особливості номінативів внутрішнього стану людини залишилися поза увагою мовознавців. Метою нашої студії є виявити тенденції творення синонімічних відношень між компонентами функціонально-семантичного поля «емоція». Мета роботи зумовлює конкретні завдання: укласти картотеку лексики емоцій роману Люко Дашвар «Мати все», виявити синонімічні відношення між визначеними лексемами з урахуванням багатозначності кожної лексеми.

Відповідно до прийнятих у психології та лінгвістиці класифікацій виділяємо в романі функціонально-семантичні мікрополя: «радість» (213 слововживань), «страх» (123), «спокій» (90), «гнів» (78), «хвилювання» (63), «здивування» (51).

Мікрополе «радість» представлене такими компонентами: *радість* (12), *радіти* (6), *зрадіти* (3); *реготати* (3), *розреготатися* (3); *жарт* (3), *жартувати* (9), *пожартувати* (3); *усмішка* (12), *усміхнутися* (*всміхнутися*) (90), *усміхатися* (*всміхатися*) (9), *посміхнутися* (9); *просяяти* (6); *вишкірнутися* (6); *збадьоритися* (3); *оптимістично* (3); *бути сам не свій від щастя* (3). Серед цих лексем можна виділити два основні синонімічні ряди: дієслівний та іменний.

Мікрополе «страх» репрезентується одиницями: *страх* (27 одиниць), *страхіття* (9), *острах* (9), *страшний* (36), *страшно* (36); *жах* (27), *жахливий* (9), *жахнутися* (18); *лякати* (9), *лякатися* (9), *злякатися* (18), *налякати* (9), *перелякатися* (108), *лячний* (9), *переляканий* (18), *перелякано* (9), *боятися* (18). Ці лексеми утворюють чотири синонімічні ряди: дієслівний, іменний, прикметниковий та прислівниковий.

Мікрополе «спокій» представлене репрезентантами: *спокій* (9), *спокійний* (15), *спокійно* (51), *заспокоїтися* (12), *заспокоїливий* (3).

Значно більшим розмаїттям компонентів характеризується мікрополе «гнів»: *гнів* (3); *злість* (3); *лють* (15), *розлютитися* (6), *розлючений* (6); *роздратування* (3), *роздратуватися* (15), *роздратовано* (3), *дратуватися* (6); *оскаженіти* (3); *насупитися* (6); *ненависний* (6); *обурений* (3). Ці лексеми утворюють чотири синонімічні ряди: дієслівний, іменний, прикметниковий та прислівниковий.

Мікрополе «хвилювання» представлене такими одиницями: *хвилювання* (6), *хвилюватися* (21), *захвилюватися* (3), *схвилюваний* (3), *схвилювано* (3); *розгубитися* (12), *розгублено* (3); *затруситися* (3); *затремтіти* (3); *турбувати* (3); *потривожити* (3).

Серед виділених у романі «Мати все» найменш чисельним є функціонально-семантичне мікрополе «здивування». Воно представлене 51 одиницею, які утворюють три основні синонімічні ряди: прислівниковий (*здивовано* (12 одиниць), *приголомшено* (12), *збентежено* (3), *вражено* (3)), прикметниковий (*здивований* (3), *збентежений* (3), *спантелечений* (3), *ошелешений* (3)) та дієслівний (*здивуватися* (9)).

З погляду семантики лексика емоцій об'єктивує стан людини, вияви емоційного впливу чи емоційну характеристику. Люко Дашвар віддає перевагу аналізу емоційних станів, які репрезентуються на лексичному рівні переважно дієслівними компонентами в усіх групах емоцій: — *Твій брат не хворий, Лідочко! — так жорстоко мовила якось Іветта, що Ліда знову перелякалася* [Дашвар, с. 40]; *Іветта увійшла в кабінет, і Ліда жахнулася* [Дашвар, с. 85]; *Хай ваша совість заспокоїться, Юрочко* [Дашвар, с. 92]. Відтворюючи емоційний стан, іменники здебільшого виступають частиною складного метафоричного образу: — *Аборт робити пізно, — збрехала Ліда, придумуючи всередині моторошний дитячий страх* [Дашвар, с. 27].

У внутрішній формі дієслова закладена здатність суб'єкта дії впливати на об'єкт або на іншого суб'єкта: *Оце й казяться, людей лякає* [Дашвар, с. 90].

Емоційна характеристика відтворена прикметниками та прислівниками: *Платон зі спокійною увагою глянув на сестру* [Дашвар, с. 67].

Функціонально-семантичне поле виявляє спільні семантичні тенденції, спроектовані на рівні емоцій у три підвиди лексичних одиниць. У роботі доводимо, що такий поділ не є абсолютним. Так, іменники можуть передавати значення емоційного стану, емоційного впливу, емоційної характеристики.

Отже, емоції є невіддільною ознакою існування homo sapiens. У творах сучасної літератури внутрішнє життя людини є основним об'єктом зображення, що спричинює використання емоційної лексики. Основне семантико-емоційне навантаження презентоване у романі Люко Дашвар «Мати все» функціонально-семантичним мікрополем «радість», ядром якого виступає лексика паралінгвістичних виявів. Значно меншою кількістю представлені мікрополя «страх», «спокій», «гнів», «хвилювання», «здивування», у яких, навідміну від попереднього, переважає дескриптивна лексика.

Проведене дослідження дало змогу укласти словник емоційних синонімів з урахуванням лексико-семантичних варіантів слова. Плануємо у подальшій роботі створити проект синонімічного словника емоційної лексики, побудованого на матеріалі кількох творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич — Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: [підручник] / Флорій Сергійович Бацевич. — К.: Видавничий центр «Академія», 2004. — 344 с. — (Альма-матер).
2. Дашвар — Дашвар Люко. Мати все [Текст]: передм. О. Герасим'юк; художник О. Маслов. — Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. — 336 с.
3. Психологічний — Психологічний словник / За ред. В. І. Войтка. — К.: Вища школа, 1982. — 216 с.
4. Шаховский — Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. — Воронеж: Изд-во Воронежск. гос. ун-та, 1995. — 192 с.

Кушнірук Н.

Науковий керівник - доц. Данилевич М.М.

ТВОРЧІСТЬ ЮЛІАНА ОПІЛЬСЬКОГО НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ

Курс української літератури в школі дуже об'ємний. І не випадково, адже саме твори мистецтва слова творять справжніх людей. Вони виховують любов до рідного слова, до мистецтва, розвивають духовність школяра.

В 1991 в шкільну програму з літератури були введені уроки з літературного краєзнавства з метою розширення горизонтів і меж знань учнів та посилення патріотичного виховання. Для цього передбачено відводити по одній годині на семестр, окрім того є ще і резервні години, які можна використовувати з цією метою. [Див.:1] Вважаємо, що творчість Юліана Опільського має такі художні цінності, які дозволяють залучити її до вивчення. Ми пропонуємо для учнів середньої школи включити для розгляду твір малої форми - оповідання на історичну тему «Золотий Лев» про короля Данила Галицького (яке за обсягом наближається до повісті), у старших класах вчителів доцільно вивчати з дітьми повісті про минуле України, княжу добу – діалогію «Іду на ви» , «Ідоли падуть» або повість «Вовкулака», в 11 класі пропонуємо